

LA DELIMITACIÓ DEL CONCEPTE ESPORT I EL SEU AGONISME EN LA SOCIETAT DEL NOSTRE TEMPS

ALGUNES REFLEXIONS REFERIDES A LA COMPETICIÓ ESPORTIVA

José Hernández Moreno, Professor de Fonaments de l'Esport de l'IEF de Canàries

“Quan la gent veu una competició per a minusvàlids i comenta, com s'esforcen aquests nois, que bé que facin quelcom d'esport..., o coses semblants, s'equiviquen completament. Jo no faig esport per a entrenament, lluito contra una marca i contra uns rivals, perquè tant ara com quan hi veia, el que més m'agrada és guanyar. El que em mou, i crec que ens mou a tots vers l'esport, és l'afany de superar-nos i l'ambició de competir”.

(José Pedrajas, triple medallista olímpic a l'Olimpiada per a disminuïts físics celebrada a Seül).

Una de les constants del comportament humà en el seu devenir històric ha estat i segueix sent la realització d'exercici o activitat física.

Les raons de la presència de la pràctica de l'activitat física a la vida de l'home, presenta motivacions diferents en funció de les característiques de les diferents societats on ha viscut.

Podem afirmar, sense por a equivocar-nos, que les raons que fonamenten la pràctica de l'activitat física per part de l'home neixen, d'una banda, dels seus comportaments lúdics i, d'altra, de l'agnòstic. Això fa que l'antropologia moderna consideri que l'específic de l'home consisteix en ser un ésser actiu. L'ús de les capacitats i limitacions que el cos representa o dóna a l'home, el podem considerar com a part de la seva creació cultural.

L'home no pot ser entès com a tal sinó és considerant la seva identitat corporal. Aquesta identitat corporal, amb les seves diferents possibilitats de manifestació, és una de les formes que defineix l'home en alguns dels seus aspectes individuals i socials. Això fa dir a Mario BENEDETTI, que la identitat individual, sovint, té relació amb el cos mateix, i a Marc BARBUT que, potser l'estudi de les estructures dels jocs i esports practicats per les societats tin-

gui un rol tan revelador com les estructures de parentiu.

El que hem esmentat ens obliga a que, si volem conèixer l'home en tota la seva extensió, sigui necessari considerar, de manera inexcusable, la seva capacitat de moviment i les formes com aquest es manifesta, donat que l'exercici físic, no instrumental, és la primera vivència d'invençió original que ell mateix experimenta.

Tot això porta a Mariano Yela a dir que el sentit cardinal de l'activitat física és el que accentua la disponibilitat de l'home respecte de si mateix, que li proporciona la vivència quasi suprema d'ésser a les seves pròpies mans i això, precisament, a través de la via particularment primerenca, accessible i patent de la disponibilitat corporal.

Si bé les arrels de la pràctica d'activitat física realitzada per l'home la situem en els seus comportaments lúdics o agonístics, la seva presència en les dife-

rents èpoques i societats té motivacions diverses, sempre lligada a les característiques pròpies de cada societat. Fent una síntesi podem ressenyar com més significatives les següents: Com a activitat utilitària que possibilita la supervivència en la vida quotidiana; com a mitjà d'invocació religiosa; com a joc o acció lúdica, com a preparació per a la guerra; com a mitjà d'educació per a millorar les seves capacitats; establir un equilibri i harmonia personal i per a millorar la salut; com una forma de manifestació artística i com a esport de competició.

Els trets caracteritzadors de l'estructura de l'esport actual

De les diferents formes de realització d'activitat física que practica l'home de la nostra època, podem afirmar, que és l'esport de competició qui té una major presència social i incidència en els modes de vida i comportaments. L'esport actual el podem situar originàriament a Anglaterra i la Revolució Industrial, per la qual cosa es presenta en les seves essències com un producte resultant dels principis i modes de vida emanats d'aquesta època.

Per a poder realitzar d'una forma precisa i concreta el que entenem per esport a l'actualitat, se'ns fa necessari procedir en primer lloc intentant delimitar què entenem per joc.

Les diferents teories i definicions del joc ens presenten una diversitat d'interpretacions i trets distintius que abracen un ampli ventall de possibilitats explicatives d'allò que és i constitueix el joc. Malgrat tot, un intent per tractar d'aproximar-nos en la concreció de quins podrien ser els trets més característics del joc no ens sembla en va.

Al nostre entendre, són set els trets que, a la llum de les delimitacions con-

ceptuals donades pels diferents autors, presenta el joc:

- Acció lliure, el jugador que participa en un joc ho fa sempre de forma voluntària i lliure, sense que intercedeixi cap obligació, i quan això succeeix, el joc perd una de les seves característiques essencials.

- Plaer, gaudir per la situació, recreació, passatemps, acte de gratificació que l'individu realitza per viure i experimentar aquesta sensació.

- Fi en si mateix, no precisa de justificacions com una activitat autotèlica, amb independència que pugui acomplir d'altres finalitats.

- Un món apart, una realització substitutiva de desitjos, és un lloc fantàstic, el joc és situat en un lloc intermedi entre l'interior de la persona i la realitat objectiva.

- Expressió del comportament personal, activitat simbòlica, activitat estètica, recerca, escenari imaginari, representació figurativa.

- Despesa d'energia, necessitat biològica, instint, superació personal.

- Acte social, que permet una reconstrucció de la relació social, preparació per a la vida adulta, instrument de coneixement, forma de conservar la tradició.

Aquest conjunt de paràmetres configuren aquesta manifestació de la cultura i de l'ésser personal que anomenem joc. A tot això cal afegir una altra característica que resulta controvertida per a determinats autors, d'altres però, l'accepten sense reserves i com substantiva, és l'existència de regles. Per a nosaltres la regla no constitueix un factor imprescindible, però la seva presència no desvirtua l'essència del joc sinó que en alguns casos possibilita una diferenciació, una tipificació d'un model de jocs.

Aquesta regla, possible però no del tot necessària per a definir allò que és el concepte del joc, quan parlem d'un determinat model com és l'esport, és del tot imprescindible.

La delimitació del concepte esport

L'esport és una entitat multifuncional que afecta a diversos aspectes de la vida humana i social, que ha estat analitzada des de punts de vista molt diversos, que sempre ha pertangut a l'àmbit de la cultura, encara que no hagi estat entès així i que darrerament comença a participar també de l'àmbit científic, com una variant significativa dels objectius generals de la ciència.

Actualment l'esport és estudiat des de la fisiologia, la biomecànica, l'educació, la dinàmica de grups, des de la història, però poques vegades des de la seva especificitat; degut, potser, a una manca de delimitació conceptual d'allò que l'esport és en si mateix una realitat inqüestionable.

Definir què és l'esport i quins són els trets que en fan possible una caracterització estructural, és una tasca que ha estat empresa per diversos autors i des de diferents perspectives i àrees de coneixement. Malgrat això, no sembla existir encara un acord a l'hora de delimitar quins són aquests trets caracteritzadors.

Avui el terme esport és utilitzat de forma genèrica per a designar un tipus d'activitat física que presenta unes característiques determinades, però sense que la seva definició sigui explícita i acceptada de forma genèrica. Diferents autors i organismes han assajat l'elaboració de l'esmentada definició amb resultats diferents, bé que amb determinades coincidències.

Un d'aquests intents de delimitació del concepte esport ha estat fet per J.M. CAGIGAL, per a qui l'esport "és divertiment lliberal, espontani, desinteressat, en i per l'exercici físic, entès com a superació pròpia o aliena i, més o menys, sotmès a regles". D'aquesta definició cal destacar com a característiques més significatives la de l'exercici físic, competició i regles, prenent amb això fer una integració entre la

motivació originària de l'esport on la diversió o passatemps era el seu fonament primer i alguna de les actuals com són la de competició i reglamentació.

Per al precursor de l'esport, com a restaurador de les Olimpíades, P. de COUBERTIN, l'esport "és culte voluntari i habitual de l'intensiu exercici muscular, recolzat en el desig de progressar i que pot arribar fins al risc". Aquí el risc i la superació apareixen com elements bàsics i, tanmateix, les regles no són considerades com influents, mentre que pels autors anteriors constituïa una condició necessària.

Per a G. MAGNANE l'esport és "activitat plaent en la qual domina l'esforç físic, que participa alhora del joc i del treball, practicat de manera competitiva que comporta reglaments i institucions específiques susceptibles de transformar-se en activitat professional"; en la qual destaquen com a trets més significatius, el component lúdic, l'esforç físic, la competició reglada, la institucionalització i la possibilitat de ser un treball professional.

Per a L. M. CAZORLA, "l'esport és, des d'un punt de vista individual, una activitat humana predominantment física, que es practica aïlladament o col·lectiva i en la realització de la qual pot trobar-se autosatisfacció o un mitjà per a assolir altres aspiracions. Des d'un punt de vista social és un fenomen de primera magnitud en la societat dels nostres dies, que origina importants conseqüències, no només socials, sinó també econòmiques i polítiques".

És en la necessitat de la participació de les regles on cal centrar una de les característiques bàsiques de l'esport modern, ja que no sembla possible que, atenent-nos a l'evolució i a la implantació, en el món actual, del concepte esport, aquest pot ser entès sense l'existència de les regles, donat que són aquestes les que determinen, en gran mesura, la seva estructura i lògica internes.

A l'esport modern és present un nou factor, unit a les regles, constituït per la seva institucionalització, és a dir, l'existència de federacions responsables de la seva organització i desenvolupament; aquesta institucionalització és per a P. PARLEBAS un dels paràmetres que, necessàriament, s'ha de tenir en compte per a poder definir que és esport i poder-lo diferenciar d'altres activitats de tipus físic i competitiu que no han de ser considerades com a tal. Situat en aquesta perspectiva l'esport "és una situació motriu de competició reglada i institucionalitzada". Aquests tres paràmetres –situació motriu, competició reglada i institucionalització– són els que determinen i caracteritzen l'esport com a tal.

Característiques de l'esport

L'esport va néixer com a exercici físic amb una finalitat de recreació i passatemps. Al llarg del seu devenir històric ha anat incorporant nous elements a la seva realitat que el van configurant i caracteritzant, fins a arribar a allò que és a l'actualitat. Seguint als autors que abans hem considerat, i fent-ne una síntesi, podem dir que els trets que ens permeten aproximar-nos al concepte esport es situen en els següents aspectes:

- Situació motriu, realització d'una activitat on l'acció o moviment, no només mecànica, sinó també comportamental, ha d'estar, necessàriament, present i constituir part insubstituïble de la tasca.

- Joc, participació voluntària amb propòsits de recreació i amb finalitat amb si mateixa.

- Competició, desig de superació, de progrés, de rendiment elevat, de vèncer-se a si mateix en el sentit d'aconseguir una meta superior en relació al temps, la distància..., o vèncer a l'adversari.

- Regles, perquè existeixi l'esport han d'existir regles que defineixin les ca-

racterístiques de l'activitat i el seu desenvolupament.

- Institucionalització, es requereix coneixement i control per part d'una instància o institució (generalment anomenada federació) que regeix el seu desenvolupament i fixa els reglaments de joc.

Aquest esport, de la manera com l'hem caracteritzat, perd alguns dels trets que són essencials del joc, com poden ser un major grau de fantasia i la no presència de les regles, i n'adquireix d'altres com són l'exercici físic i la institucionalització.

L'agonisme a l'esport

Dos dels comportaments fonamentals de la vida de l'home com són el LÚDIC i l'AGONÍSTIC, els trobem a l'esport d'avui.

Si bé originalment les activitats físiques practicades per l'home tenien un caràcter predominantment lúdic, la seva evolució ha fet que, a l'actualitat, la forma d'activitat física que denominem esport, hagi adquirit un caràcter fonamentalment agonístic o competitiu, bé que hi continua present la vessant lúdica.

Tenint en compte els trets caracteritzadors amb els quals hem delimitat l'esport, ens atrevim a dir que aquest és actualment una activitat física de tipus AGONAL reglada i institucionalitzada, amb un determinat component lúdic. La reglamentació i la institucionalització de la competició, característiques de l'esport actual, fan que aquest s'hagi configurat de tal manera que en totes les modalitats d'esport que existeixen trobem una sèrie de constants o universals que donen a la competició un caràcter predominant.

Així veiem que, en tots i cadascun dels esports, existeix una forma de puntuar determinades accions que es converteixen en els preferits i cercats per tots els participants (marcar punts, colpejar l'adversari d'una forma concreta, rea-

Les altres vessants de l'activitat física i l'esport

Les diferents possibilitats de manifestació de la pràctica d'activitat física no resten limitades a l'esport de competició, sinó que van molt més lluny i engloben diverses possibilitats i cal destacar-ne el component lúdic o recreacional, el desenvolupament de les capacitats motrius en llurs vessants mecànica i fisiològica, d'expressió artística i de relació interpersonal o social.

No podem ni hem de reduir l'activitat física i l'esport al model competitiu dominant a la nostra societat, donat que, a través d'aquests, és possible que l'individu manifesti la seva pròpia individualitat, abasti un creixement i confirmació de la pròpia realitat i la confiança en si mateix.

No podem oblidar que ja ARISTÒTIL considerava com el principi propi de l'activitat física a l'euèxia, o benestar esportiu, on el lliure esforç superflu pel plaer de la seva pròpia realització és present.

Potser hauríem de considerar com a vàlides les afirmacions d'ORTEGA Y GASSET que la conducta esportiva, de caràcter lúdic i desinteressada, sigui l'activitat primària creadora, necessària de la vida, qui possibiliti totes les grans obres culturals i que, en conseqüència, la civilització no sigui filla del treball sinó de l'instint i la conducta deportiva, que és una de les formes més intenses de viure la pròpia corporalitat, resten encara per dissenyar notables riqueses personals i un bell camí per on transitar.

Una darrera reflexió, prenent com a punt de partença la cita que precedeix el nostre treball i seguint a CAGIGAL, ens porta a considerar que si l'automatització a l'esport possibilita l'aconsegüiment progressiu d'adquisició de qualitat humana, el camí pot ser vàlid. Però si aquest procés acaba en si mateix, en la pura i simple consecució d'un rècord, sense més beneficis hu-

litzar un determinat model d'execució, etc.); una forma de guanyar o perdre que, a vegades, coincideix amb la de puntuar i una manera de regular les relacions i la forma d'intervenció dels participants.

En aquest tipus d'esport, on sempre es guanya o es perd, la competició i el rècord són les referències obligades que tothom sigui l'esforç de l'home per aconseguir uns resultats elevats i el perfeccionament d'un mateix.

L'esport s'ha convertit en la nostra societat en el model formal perfecte de totes les variants de competició que poden inventar-se entre els éssers humans. És la reglamentació a priori de la competició.

L'Esport és per a J. Ma. BROHM un principi de consagració objectiva del valor sobre la base de la competició. És el més fort qui guanya.

El desenvolupament de l'esport es caracteritza per la introducció progressiva del mesurament, és a dir, l'objectivització quantitativa. Amb això s'aconsegueix que aquest sigui el reflex perfecte d'una galopant quantofrènia. Avui és impossible desposseir l'esport, en qualsevol nivell, dels factors i influx

de l'alta competició, de la transcendència dels grans resultats. Cap país s'escapa de la preocupació per obtenir algun rècord, per a entrar a la llista de campions o medalles olímpiques. Aquestes afirmacions de J. M. CAGIGAL, ens mostren que l'esport actual és en realitat una conducta humana i desenvolupament social que posseeix les característiques d'aquesta societat que tendeix a l'èxit, al resultat i a l'espectacularitat en la qual vivim immersos, i que s'ha convertit en un dels seus trets d'identitat més significatius.

Competir és una conducta humana que, per si mateixa, no ha de ser considerada com bona o dolenta, és l'ús i orientació de la mateixa, qui pot donar-li un o altre caràcter. Per això no podem afirmar que el progrés dels rècords millora o perjudica l'home; encara que a ningú se li escapa que la realitat actual de l'alta competició, quan el "dopping" i la robotització del comportament motor es converteixen en predominants, no és el que beneficia més a la riquesa motriu i disponibilitat corporal de l'home, així com d'altres consideracions d'ordre ètic i moral que podrien fer-se.

mans per a qui l'aconsegueix i per a la societat en la qual viu, considerem errat el camí.

La preocupació pel desenvolupament de la tècnica i les estratègies aplicades a l'esport, l'augment de la força, l'agilitat, la precisió de l'home, la major eficiència neuromuscular i, en general, la millora de totes les capacitats de l'home que l'activitat física i l'esport proporcionen a l'individu, són vàlides en tant que l'home les aplica en benefici de l'home com a home, però fora perillós que la robotització acabés substituint l'home amb intel·ligència i sentiments.

BIBLIOGRAFIA

BENEDETTI, M.: "La identidad del cuerpo" *El País*, 24-10-1987.
BROHM, J.M.: *Sociología del deporte* (Agafat de Deporte, cultura y represión) Ed. Gustavo Gili, Barcelona, 1978.
CAGIGAL, J.M.: *Cultura intelectual y cultura física*. Ed. Kapelusz, Buenos Aires, 1979.
CAGIGAL, J.M.: *Deporte pulso de nuestro tiempo*.
CAGIGAL, J.M.: "El cuerpo y el deporte en la sociedad". *Revista Papers de Sociologia*, nº 20, Ed. Península, Barcelona, 1983.
CAGIGAL, J.M.: "La pedagogia dello sport come educacione". *Revista de cultura sportiva*, nº 1, enero-marzo, 1984.
CAZORLA, L. M.: *Deporte y estado*. Ed. Labor, Barcelona, 1979.
CRESPO, J.C.: "La ambición por competir". *El País*, 30-10-1988.
FERNÁNDEZ, J.J.: "Muñecas de alta competición" *El País*, 31-10-1988.
HERNÁNDEZ MORENO, J.: *Análisis de la acción de juego en los deportes de equipo. Su aplicación al baloncesto*. Tesis doctoral. Universitat de Barcelona, 1987.

HERNÁNDEZ MORENO, J.: "Reflexiones diversas sobre el deporte y su agonismo en la sociedad de hoy". *Diario de Las Palmas*, 14-11-1988.
LENK, H.: "Sobre la crítica al rendimiento en el deporte". (Agafat de *Sociología del deporte*. Ed. Miñón, Valladolid, 1979).
LERSCH, P.H.: "El deporte como misión de nuestro tiempo". *Revista Citius, Altius, Fortius*, Tomo VII, fascículo 3, 1965.
LUSCHEN: *Sociología del deporte*. Ed. Miñón, Valladolid, 1979.
MARÍN IBÁÑEZ, R.: *La vida como deporte*. Cátedras Universitarias de tema deportivo-cultural. Universidad de Valencia, 1974.
PIERNAVIEJA DEL POZO, M.: "Depuerto, deporte, protohistoria de una palabra". *Revista Ciencia y Deporte*. Vol I, nº 1 y 2, juliol-setembre, 1985.
SEVILLA ANDRÉS, D.: *Deporte, escuela de convivencia*. Cátedras Universitarias de tema deportivo-cultural. Universidad de Valencia, 1971.
LENK, H.: "Deporte y Filosofía" (Tomada de *El deporte a la luz de la ciencia*. Ed. INEF de Madrid, 1974).
YELA, M.: "El hombre, el cuerpo y la Educación Física". *Revista Citius, Altius, Fortius*. Tomo VII, fascicle 2, 1965.
